

PETER CASTENMILLER

‘Agendapunt 3: spreekrecht burgers’

Elke griffier weet het. Na de opening en het vaststellen van de agenda volgt in de vergadering van de gemeenteraad het ‘spreekrecht van de burgers’. Het afgelopen jaar was ik in verschillende gemeenten in de gelegenheid om dit agendapunt te observeren. Ik vond dat geen pretje.

Meestal trof ik insprekers voor wie het toespreken van een raad onderdeel vormt van hun professie. Dan gaat het bijvoorbeeld om de directeur van een door bezuinigingen bedreigde culturele instelling, een voorzitter van een stichting die daarnaast ook (zij het natuurlijk bij een andere overheid) werkzaam is als ambtenaar, een bestuurslid van de ondernemersvereniging of de juridisch adviseur van een belangengroep. Het lijkt geen twijfel dat deze ‘professionals’ al vele formele én informele gelegenheden hebben benut om hun mening te delen met ambtenaren en bestuurders. Soms heb ik de burgemeester de inspreker in kwestie horen aankondigen als iemand met wie de raadsleden al welbekend waren. Die had immers ook al in de commissie en in de ‘oriënterende raad’ gesproken. Ondanks zijn professionele achtergrond lepelde de spreker ietwat gehaast het vooraf voorbereide praatje op. Onderhoudend is het niet, laat staan dat je er zin in krijgt om er wat mee te doen. De meeste raadsleden weten nog wel belangstelling te tonen (of zo je wilt, te veinzen). Na het aanhoren van de boodschap bedankt de voorzitter de inspreker voor diens bijdrage en gaat de raad over tot de orde van de dag. Het blijft voor iedereen volstrekt onduidelijk of er ooit nog iets mee zal gebeuren.

Dertig jaar terug deed ik voor het eerst onderzoek naar de relatie tussen burgers en lokaal bestuur. De democratiseringsgolf van de jaren zestig en zeventig had ook het lokale bestuur niet onberoerd gelaten. Na veel wikken en wegen hadden sommige gemeenten zich gewaagd aan experimenten met inspraak. Dat was een bestuurlijke revolutie; immers, het gezag van de raad was eigenlijk onomstreden. De raadsleden, die nog werden gezien als notabelen, hadden echt niet de mening van individuele burgers nodig om aan hun hoge verantwoordelijkheden herinnerd te worden. Sterker nog, individuele burgers stonden per definitie voor deelbelangen, terwijl de raadsleden, gekozen zonder last of ruggespraak, pal stonden voor het algemeen belang. De tijden zijn veranderd. Raadsleden zijn al lang geen onbenaderbare magistraten meer. Ze gaan er juist prat op midden in de gemeenschap te staan en zijn 24 uur per dag, per e-mail en Twitter, bereikbaar voor Jan en alleman.

Dertig jaar geleden had de bibliotheek van het toenmalige ministerie van Volkshuisvesting een hele kast met beschouwingen over inspraak. Immers, veel van de experimenten rond inspraak hadden te maken met de herstructurering van wijken. Vele uurtjes heb ik daar mogen lezen over de mogelijkheden en bezwaren van inspraak. Kort voor ik het onderzoek was begonnen, was de kogel al door de kerk gegaan; inspraak werd een in de wet vastgelegd recht. Door mijn toenmalige studie ben ik mij er zeer van bewust hoeveel moeite het heeft gekost om dat recht te verwerven en wat voor een innovatie in het openbaar bestuur dat is geweest. Maar de formele vertaling van dat zwaar verworven recht op inspraak, agendapunt 3, lijkt mij ondertussen meer kwaad dan goed te doen. Dat is verworden tot een stoffig en belegen ritueel, dat eerder de afstand met de inspreker vergroot. Een klein aantal gemeenten heeft daarom al, onder verwijzing naar de vele mogelijkheden voor contacten met raadsleden, dit agendapunt geschrapt. Daar lijkt mij niets op tegen. Want het beste alternatief is natuurlijk om die suffe, formele werkvorm los te laten en de bereidheid te tonen om altijd en overal het gesprek met burgers aan te willen gaan.